

3. Красильников И. Концепция электронного музыкального творчества как вида учебно-художественной деятельности / Красильников Игорь Михайлович // Педагогика искусства. – № 2, 2015. – [Электронный ресурс]. – Доступ: <http://www.art-education.ru/electronic-journal/koncepciya-elektronnogo-muzykalnogo-tvorchestva-kak-vida-uchebno-hudozhestvennoy>

4. Полякова О. И. Теоретико-методические аспекты использования ТСО в процессе обучения пению подростков / Ольга Ивановна Полякова: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук, спец.: 13.00.02. – «Теория и методика обучения и воспитания (музыка)». – Москва – 2003. – 24 с.

5. Рубцова И. Организация экспериментальных методов обучения певцов академического жанра: видеозапись / Ирина Рубцова // Экономика и социум. – №2 (33). – 2017. [Электронный ресурс]. – Доступ: https://iupr.ru/domains_data/files/zurnal_33/Rubcova%20I.P.%20Sovremennyye%20nauki%20i%20obrazovaniye.pdf

REFERENCES

1. Kizin, M. M. (2017). Klassicheskiy romans v elektronnoy aranzhirovke / M. M. Kizin // Interaktivnaya nauka. № 3 (13). – S. 40-41. – [Elektronnyy resurs]. – Dostup: https://interactive-science.media/ru/article/117110/discussion_platform

2. Kolpikova, O. P. (2015) Osobennosti formirovaniya vokalnogo sluha v protsesse obucheniya solnomu peniyu /Olga Kolpikova // Aktualnyye problemyi gumanitarnyih i estestvennyih nauk. № 4. – S. 109–113. [Elektronnyy resurs]. – Dostup: <https://publikacia.net/archive/2015/4/4/30>

3. Krasilnikov, I. M. (2015). Kontseptsiya elektronnogo muzikalnogo tvorchestva kak vida учебно-художественной deyatel'nosti / Krasilnikov Igor Mihaylovich // Pedagogika iskusstva. № 2. –

[Elektronnyy resurs]. – Dostup: <http://www.art-education.ru/electronic-journal/koncepciya-elektronnogo-muzykalnogo-tvorchestva-kak-vida-uchebno-hudozhestvennoy>

4. Polyakova, O. I. (2003). Teoretiko-metodicheskie aspektyi ispolzovaniya TSO v protsesse obucheniya peniyu podrostkov / Olga Ivanovna Polyakova: avtoref. dis. na soiskanie uchen. stepeni kand. ped. nauk, spets.: 13.00.02. – «Teoriya i metodika obucheniya i vospitaniya (muzyka)». – Moskva – 24 s.

5. Rubtsova, I. (2017) Organizatsiya eksperimentalnyih metodov obucheniya pevtsov akademicheskogo zhanra: videozapis /Irina Rubtsova // Ekonomika i sotsium. № 2 (33). – [Elektronnyy resurs]. – Dostup: https://iupr.ru/domains_data/files/zurnal_33/Rubcova%20I.P.%20Sovremennyye%20nauki%20i%20obrazovanie.pdf

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КОЛОСКОВА Жанна Володимирівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри вокально-хорових дисциплін та методики музичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: цифрові технології у музичній освіті у вищій школі.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KOLOSKOVA Zhanna Volodymyrivna – Candidate of Pedagogic Science, a Senior Lecturer in Vocal and Choral Disciplines and Methods of Musical Education at Kirovograd State Pedagogical University named after Volodymyr Vynnychenko.

Circle of scientific interests: digital technologies in music education in high school.

Стаття надійшла до редакції 21.11.2019 р.

УДК 373.060

DOI: 10.36550/2415-7988.2019.182.34

НАЙДЬОНОВА Галина Георгіївна –

завідувач педагогічної практики, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри біології та методики її викладання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9472-6704>

e-mail: galinkaussn@gmail.com

АРКУШИНА Ганна Феліксівна –

кандидат біологічних наук, доцент кафедри біології та методики її викладання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5261-7315>

e-mail: chupa1996@ukr.net

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ БІОРИЗНОМАНІТТЯ КІРОВОГРАДЩИНИ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасний період розвитку України, особливо за умов інтеграції до європейського освітнього простору,

потребує постійного творчого переосмислення змісту, завдань, форм та методів освіти. Результатом освітнього та виховного процесу має бути високоосвічена,

гармонійно розвинена, соціально активна та свідомо людина, здатна до критичного мислення, постійної самоосвіти і саморозвитку. Саме тому всі ланки сучасної освіти передбачають не стільки здобуття суми знань в процесі навчання, скільки їх гнучкість, мобільність, творче застосування в різних ситуаціях, формування критичного мислення та здатності робити висновки та узагальнення [13].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначена проблема була і є актуальною, про це свідчить значна кількість наукових та науково-методичних праць. Науковцями вивчається аспект формування феномена готовності до професійної діяльності (Г. О. Балл, Г. С. Костюк, В. О. Моляко, В. В. Рибалка). Ідеї поліпшення системи підготовки майбутніх учителів за рахунок практичної й особистісної орієнтації знайшли своє розкриття в працях таких учених як К. О. Альбуханова-Славська, І. Д. Бех, В. О. Моляко, В. В. Сериков І. С. Якиманська та ін. Значний інтерес становлять праці, у яких розглядається проблема готовності студентів до педагогічної діяльності (О. В. Волошечко, Л. П. Гапоненко, М. Т. Данилко, Л. С. Коржова, О. В. Макагон, В. В. Морозов). Проте ми вважаємо, що до існуючих розробок та досліджень з проблеми формування готовності студентів до краєзнавчої роботи можна додати деякі практичні висновки, зроблені нами під час багаторічної роботи на кафедрі біології та методики її викладання ЦДПУ ім. В. Винниченка.

Мета статті – обґрунтування методичних аспектів використання біорізноманіття Кіровоградщини в процесі підготовки вчителів природничих дисциплін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз освітньої діяльності закладів вищої освіти та шкільної практики, а також дослідження останніх років показують, що випускники вишу є недостатньо підготовленими до краєзнавчої роботи в школі. Їм бракує практичних навичок щодо швидкого визначення представників флори та фауни під час екскурсій у природу. Також є проблеми з методикою роз'яснення учням пристосувальних особливостей тварин та рослин рідного краю.

Отже, існує певне протиріччя між потребою у формуванні творчої особистості вчителя біології й природознавства та нездатністю випускників реалізувати свої теоретичні знання на практиці через слабку теоретико-методичну підготовку. Зняття протиріч можливе за умови систематичної підготовки майбутніх учителів, яка забезпечить не лише реалізацію теорії на практиці, а й буде сприяти формуванню готовності студента до краєзнавчої роботи як

важливого показника його професіоналізму.

Безперечно, головною постаттю в освітньому процесі є вчитель, оскільки саме завдяки його професійній діяльності закладаються базові основи теоретичних та практичних знань, здійснюється виховний процес. Саме з усвідомлення та актуалізації сучасних освітніх вимог починається всебічна і ґрунтовна підготовка фахівців біологічного та природничого напрямку, що, безперечно, неможливе без створення відповідної теоретичної, наукової, матеріально-технічної бази та відповідного освітнього середовища.

Однією із найважливіших складових частин підготовки фахівців природничого напрямку є детальне вивчення місцевої флори, рослинності, фауни екологічних особливостей, біоценозів та екосистем. Саме тому метою нашого дослідження є узагальнення методичного досвіду використання різноманітних еколого-натуралістичних та краєзнавчих досліджень біорізноманітності Кіровоградщини в освітній та науковій діяльності викладачів та студентів кафедри біології та методики її викладання [1–8].

В системі професійної педагогічної підготовки краєзнавчий та еколого-натуралістичний аспект біологічної освіти повинен базуватися на особливостях сучасної професійної діяльності вчителя. Біологічна освіта майбутнього вчителя ставить за мету теоретично-методичну підготовку студентів до професійно-педагогічної діяльності в першу чергу в Кіровоградській області, а також в сусідніх областях та в межах України в цілому. Це актуалізує всебічне вивчення регіональних особливостей біорізноманітності з урахуванням загальноукраїнських, європейських, світових тенденцій та закономірностей її сучасного стану, розвитку, поширення і збереження [3; 5; 6; 9; 10].

Першочергове значення має теоретична підготовка майбутнього вчителя біології та природничих дисциплін, зокрема надбання глибоких, ґрунтовних та усвідомлених знань з біологічних дисциплін, зокрема з ботаніки та зоології, що й передбачено відповідними освітніми програмами бакалаврів. Проте, суттєвим доповненням до базових нормативних курсів ботаніки та зоології є спеціальний авторський курс «Природа рідного краю», розроблений викладачами кафедри та апробований у викладанні впродовж майже п'ятнадцяти років.

Програма курсу «Природа рідного краю» розрахована на студентів II-III курсів природничо-географічного факультету. Вона є логічним доповненням знань з курсів «Ботаніка» та «Зоологія», які спрямовані на деталізацію та доповнення знань саме про місцеву флору і фауну.

Мета курсу – ознайомити студентів з природою, населенням, господарською діяльністю людей свого краю (Кіровоградської області), сформувати в них природничі, соціальні, економічні знання та вміння як необхідні компоненти освіти.

Особливе завдання курсу полягає в поглибленні знань про флору і фауну Кіровоградської області на основі знань з ботаніки та зоології, детальне вивчення біологічних особливостей фонових видів рослин і тварин, флоросозологічних основ збереження рідкісних видів, угруповань та природоохоронних територій.

Вивчення курсу «Природа рідного краю» сприяє розширенню, поглибленню і систематизації знань студентів про природу, населення, господарство своєї області (адміністративного району). Реалізація даного курсу дає можливість вчити студентів вести краєзнавчу пошукову та дослідницьку діяльність з використанням знань як з географії, так і з історії, біології, літератури та інших навчальних предметів загальноосвітніх навчальних закладів; навчити студентів узагальнювати і оформляти результати власних досліджень. Теоретичні знання та практичні навички, яких набувають студенти під час його вивчення, є вагомим складовою фахових знань та вмінь майбутнього ученого-біолога та вчителя біології й природознавства загальноосвітнього навчального закладу.

Програма курсу «Природа рідного краю» передбачає розв'язання таких завдань: дати студентам ґрунтовні знання про природу, флору і фауну свого села (міста), району, області; ознайомити з принципами раціонального використання природних ресурсів свого краю; навчити студентів практично застосовувати здобуті природознавчі знання, оцінювати стан природи своєї області (району) і вплив на неї господарської діяльності людини; виховувати бережливе ставлення до природи і ресурсів свого краю (області, адміністративного району); усвідомлення особистої причетності до подій, що відбуваються в навколишньому середовищі та в суспільстві свого краю (адміністративного району) тощо.

Програмою передбачені науково-дослідницькі роботи, студентські проекти, зустрічі, екскурсії, фенологічні спостереження, практичні, творчі роботи, які сприяють виробленню у студентів навичок використання краєзнавчих матеріалів в різних конкретних ситуаціях, вміння вести пошуково-дослідницьку роботу.

Передбачені програмою екскурсії на заповідні території, до природних об'єктів, в краєзнавчі музеї допоможуть студентам більш глибоко і змістовно пізнати свій край, вивчити його і полюбити.

Побудова програми дозволяє творчо підходити до її реалізації, самостійно варіювати її структурою, підбирати такі методи і форми роботи, які принесуть бажаний результат.

Такий комплексний підхід до вивчення рідного краю розширює практичне значення курсу, сприяє всебічному вивченню своєї області, адміністративного району. Крім того, курс може викладатися не тільки як окремих і самостійний, але й бути вагомим додатком до базових нормативних дисциплін – ботаніки та зоології. Це загалом відображає стійкі тенденції інтеграції в освіті як результат інтеграції наукових досліджень фундаментальних класичних дисциплін.

Організаційно-методична система краєзнавчо-натуралістичної підготовки майбутнього вчителя спрямована на формування високого професіоналізму та внутрішньої потреби в постійній самоосвіті. Розвиток змісту курсу «Природа рідного краю», технології, науково-методичне забезпечення та організація краєзнавчо-педагогічної освіти здійснюється як проєкція майбутньої діяльності фахівця-біолога в освітньому процесі та поза ним, спрямовані на підготовку творчої особистості з високим рівнем освіти, загальної ерудиції та екологічної свідомості.

Аналіз практичного шкільного досвіду свідчить про велике значення краєзнавчого матеріалу, а також про значний інтерес до наукової інформації щодо рослинного і тваринного світу Кіровоградщини. З кожним роком збільшується кількість учнівських наукових досліджень, здійснених насамперед в місцевих умовах – спостереження за тваринами і птахами Кіровоградщини, созологічні та популяційні дослідження рослин та рослинних угруповань. Саме такі учнівські роботи найширше представлені на екологічних олімпіадах, на відповідних секціях МАН та на різних інших наукових конкурсах учнівської молоді. Тобто саме краєзнавчо-натуралістичний матеріал є природним стимулюючим фактором шкільного освітнього процесу [4; 6; 7].

Важливим аспектом саме у такому застосуванні краєзнавчого матеріалу про природну біорізноманітність Кіровоградщини є розуміння його значення, освітніх функцій, методичних принципів. Якість підготовки студентів до роботи з учнями в школі потребує ретельної і плідної роботи викладачів кафедри біології та методики її викладання.

Саме тому освітній процес для студентів спеціальностей «Біологія», «Хімія» та «Природничі науки» включає комплексні навчальні практики, які спрямовані на поглиблення та закріплення базових теоретичних знань з ботаніки, зоології,

природи рідного краю, дендрології. Головна мета таких практик – не лише теоретична та практична підготовка студентів, а й формування природничо-наукового світогляду, екологічної грамотності та особистої зацікавленості в природничій та краєзнавчій діяльності [1; 2].

Специфіка організації таких практик полягає в тому, що студенти в першу чергу знайомляться з місцевою флорою, рослинністю, фауною, екосистемами та біоценозами, вчаться розпізнавати в природі рослини та тваринні організми, вивчають природні об'єкти, простежують взаємозв'язки між процесами та явищами природи, а також мають унікальну можливість дослідити унікальні природно-заповідні території Кіровоградщини.

Безцінною базою для екскурсій є обладнаний за найсучаснішими технологіями природничий відділ обласного краєзнавчого музею. В його фонді зібрані геологічні, ботанічні, зоологічні, палеонтологічні, археологічні, етнографічні та інші колекції, представлені унікальні фото-, відео- та мультимедійні матеріали, значна кількість природничої та краєзнавчої літератури різних років. Слід відзначити, що найкращими екскурсоводами природничого відділу обласного краєзнавчого музею є випускники саме нашого природничо-географічного факультету.

Краєзнавчо-натуралістична робота зі студентами здійснюється також і під час їх ознайомлення з рослинним і тваринним світом заповідників, заказників, дендрологічних парків як Кіровоградщини, так і України в цілому. Студенти відвідують такі видатні природні об'єкти, як дендропарки «Веселі Боковеньки» та «Софіївка», заповідник «Асканія Нова» та інші. Це дає додаткові можливості для порівняння біорізноманітності різних частин України, створює теоретичну і практичну основу для подальшого успішного вивчення магістерських курсів (зокрема фітоценології та популяційної екології).

Такий багатий матеріал краєзнавчого спрямування сприяє не тільки всебічному вивченню рослинного і тваринного світу Кіровоградщини, але й сприяє всебічному вивченню історії рідного краю, вчить цікавитися мистецтвом, літературою, підвищувати свій культурний рівень.

Головним джерелом краєзнавчо-натуралістичних знань є безпосереднє вивчення природи під час екскурсій та краєзнавчих експедицій. Їх головними завданнями є: – визначення місця розташування родовищ корисних копалин, виходів мінеральних джерел, рідкісних видів рослин і проведення спостережень за ними; – спостереження за явищами і процесами природи (зміна погоди, рівня водних об'єктів,

рослинного покриву на різних ділянках рельєфу); – фенологічні спостереження (фази сезонних змін у природі); – вивчення стану об'єктів, що знаходяться під охороною з метою контролю виконання норм природоохоронного законодавства на певній території [12].

Фенологічні краєзнавчі спостереження дають можливість порівняти і встановити відмінні риси прояву сезонних ритмів різних територій. Використання результатів місцевих фенологічних спостережень допомагає правильно вести сільськогосподарські роботи, користуватися дарами лісу, поля, саду, водойм [11].

Комплексна початкова практика дає студентам можливість дослідити в динаміці різноманітність живої та неживої природи України в цілому та своєї місцевості, зокрема, оволодіти методами і засобами природоохоронної роботи; навчитися фіксувати, аналізувати природні явища, узагальнювати, робити висновки. Під час практичної діяльності студенти опановують методику польових досліджень, ведуть щоденники спостережень, фотографують живі об'єкти, беруть участь у конкретних природоохоронних заходах, засвоюють найпростіші способи орієнтування на місцевості; закріплюють знання з техніки безпеки під час проведення екскурсій в природу; отримують навички самостійної навчально-дослідної роботи. Під час занять здійснюється ґрунтовна підготовка майбутніх фахівців до роботи з дітьми, формуються навички проведення спостережень та екскурсій зі школярами [1; 2; 11].

Комплексний характер практики дозволяє продемонструвати студентам багатогранність взаємозв'язків в природі, стимулює зацікавленість до навчання, виховує в них дбайливе, бережливе ставлення до природних багатств.

Щоб навчити учнів дбайливо ставитися до природи, студенти повинні мати ґрунтовні знання про природу, мати екологічні мислення, уміти дбати про своє найближче довкілля. Тому природознавча складова краєзнавства є одним із шляхів реалізації патріотичного та естетичного виховання [3; 4; 5; 11].

Мета краєзнавчої складової педагогічної освіти полягає не тільки в засвоєнні природоохоронних методик, але й цілеспрямованому формуванні особистості вчителя [3; 4; 5; 11]. Велике значення в цьому процесі має інтеграція навчання, в нашому випадку це і є поєднання курсу «Природа рідного краю» з нормативними курсами «Ботаніка» та «Зоологія». Величезний потенціал має організація наукових досліджень із проблематики вивчення рослинного і тваринного світу Кіровоградщини, поєднана з вихованням молоді. Оскільки, на думку колег,

системне поєднання названого «формує комплекс краєзнавчих та природничих знань, які згодом трансформуються в певну загальноукраїнознавчу сферу знань, способів діяльності і ціннісних орієнтацій та стають одним із засобів саморозвитку особистості» [11].

Краєзнавчо-природнича діяльність учителів передбачає величезну системну роботу з різноманітними джерелами інформації, яка стосується Кіровоградщини, що, безперечно, сприяє підвищенню загального культурного рівню, ерудиції, створення ефективного освітнього простору для навчання та виховання школярів.

Професійна діяльність учителів природничих дисциплін обов'язково базується на всебічному дослідженні особливостей природи рідного краю [4; 6; 7; 10].

Природознавство сприяє формуванню умінь оцінювати багатство та красу рідної природи, берегти природні багатства рідної землі, а також забезпечує успішне визначення і розв'язання сучасних екологічних проблем регіону. Надзвичайно важливе значення має правильна організація природоохоронної діяльності учнів та формування екологічної культури молоді.

Краєзнавчо-природничі знання створюють сприятливе підґрунтя для формування у учнів діалектичного мислення, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Втілення краєзнавчого принципу викладання природничих дисциплін є «ефективним засобом патріотичного, трудового, фізичного виховання, розвитку громадської активності та професійної орієнтації» [3–8].

Висновки та перспективи подальших розвідок наряду. Багаторічний досвід викладання курсу «Природа рідного краю» викладачами кафедри біології та методики її викладання дає підстави вважати, що краєзнавчо-природнича підготовка майбутніх учителів природничих дисциплін є дуже важливим і безумовно перспективним компонентом у формуванні сучасного всебічно освіченого фахівця – біолога, хіміка, вчителя природничих дисциплін.

В процесі фахової підготовки студенти успішно оволодівають практичними навичками роботи в природних та лабораторних умовах, ефективно використовують основні джерела краєзнавчих знань, що, безперечно, сприяє всебічному вихованню свідомого молодого покоління громадян.

Перспективи подальшої науково-освітньої та педагогічної діяльності кафедри вбачаємо у вдосконаленні організації еколого-краєзнавчої діяльності студентів, що сприятиме вдосконаленню їх екологічних знань, природоохоронних умінь, ціннісної орієнтації щодо збереження природи, та загальному

підвищенню рівня професійної компетентності.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Аркушина Г. Ф. Можливості використання флори заповідних територій та синантропної флори для польової практики з ботаніки / Г. Ф. Аркушина // Матеріали XI з'їзду Українського ботанічного товариства. – Харків, 2001. – С. 11–12.
2. Аркушина Г. Ф. Особливості навчально-польових ботанічних практик на природничо-географічному факультеті КДПУ / Г. Ф. Аркушина // «Роль навчальних та виробничих екскурсій в професійній підготовці майбутнього вчителя природничих дисциплін». Збірник наукових праць Всеукраїнського науково-практичного семінару. – Полтава: вид ПДПУ. – 2003. – С. 116–117.
3. Аркушина Г. Ф. Особливості формування природничо-наукового способу мислення при підготовці майбутніх вчителів біології / Г. Ф. Аркушина // Збірник наукових праць за матеріалами міжнародної науково-практичної конференції «освіта для стійкого розвитку: формування готовності педагогічних кадрів» – Тернопіль, 2009. – С. 49–51.
4. Аркушина Г. Ф. Значення досліджень місцевої флори в професійній підготовці студентів природничо-географічного факультету / Г. Ф. Аркушина, Г. Г. Найдюнова // Матеріали XIII з'їзду Українського ботанічного товариства (19–23 вересня 2011 р., м. Львів). – Львів, 2011. – С. 473.
5. Аркушина Г. Ф. Значення науково-дослідницької діяльності студентів природничо-географічного факультету у формування екологічної компетентності майбутнього вчителя / Г. Ф. Аркушина, Г. Г. Найдюнова // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Методика викладання природничих дисциплін у вищій та середній школі». XIX Каришинські читання. (м. Полтава, 17-18 травня 2012 р.) – м. Полтава: Астроя, 2012. – С. 363–364
6. Аркушина Г. Ф. Особливості використання регіональної складової при вивченні біотичної різноманітності в процесі підготовки фахівців-біологів / Г. Ф. Аркушина // Матеріали II Регіональної науково-практичної конференції «Екологічні проблеми сучасності та шляхи їх вирішення» (Кіровоград, 21 квітня 2016 р.) / За загальною редакцією к.б.н., доц. Медведєвої О. В. – Кіровоград : КОД, 2016. – С. 5–8.
7. Аркушина Г. Ф. Застосування досліджень біорізноманітності флори Кіровоградщини в оптимізації викладання ботаніки для студентів природничо-географічного факультету / Г. Ф. Аркушина // Матеріали Міжвузівської науково-практичної конференції «Актуальні наукові дослідження та їх роль в соціалізації студентської молоді» (Кропивницький, 25 квітня 2017 року) – м. Кропивницький, 2017. – С. 82.
8. Аркушина Г. Ф. Методичні аспекти використання гербарію та ботанічних колекцій в процесі підготовки вчителів природничих дисциплін / Г. Ф. Аркушина, Г. Г. Найдюнова // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки, випуск 173. – Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2018. – С. 66–71.
9. Артюшенко В. Краєзнавчий підхід у процесі особистісно орієнтованого навчання та виховання учнів Полтавської загальноосвітньої

школи I-III ступенів № 37 / В. Артюшенко, Д. Яроха // Витоки педагогічної майстерності. – 2012. – Випуск 10. – С. 16–19.

10. Бондаренко О. В. Зміст і структура готовності до краєзнавчої роботи / О. В. Бондаренко // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені В. Винниченка: Зб. – Кіровоград, 2005. – Вип. 60. – Ч. 2 – С. 250–253.

11. Волохата К. М. Роль краєзнавства у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів / К. М. Волохата, О. А. Блажко // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка: Педагогічні науки. – Випуск 2 (88). – С. 65–69.

12. Матіяш В. В. Педагогічне краєзнавство: сутність, принципи, джерела / В. В. Матіяш // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2012. – № 5. – С. 113–114.

13. Попович Г. Л. Методика формування краєзнавчо-туристичних знань у майбутніх учителів географії: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.02 // Попович Галина Леонідівна. – Полтава, 2015. – 259 с.

REFERENCES

1. Arkushina, G. F. (2001). *Mozhливosti vikoristannja flori zapovidnih teritorij ta sinantropnoi flori dlja pol'ovoї praktiki z botaniki*. [Opportunities for the use of protected areas flora and sinantropic flora for botany field practice]. Harkiv.

2. Arkushina, G. F. (2003). *Osoblivosti navchal'no-pol'ovih botanichnih praktik na prirodnicHO-geografichnomu fakul'teti*. [Peculiarities of Botanical Practices in Field of Geography of KSPU]. Poltava.

3. Arkushina, G. F. (2009). *Osoblivosti formuvannja prirodnicHO-naukovogo sposobu mislennja pri pidgotovci majbutnih vchiteliv biologii*. [Features of formation of natural-scientific way of thinking in preparation of future biology teachers]. Ternopil'.

4. Arkushina, G. F. (2011). *Znachennja doslidzhen' miscevoi flori v profesijnij pidgotovci studentiv prirodnicHO-geografichnogo fakul'tetu*. [The importance of local flora research in the training of students of the Faculty of Natural Sciences and Geography]. L'viv.

5. Arkushina, G. F. (2012). *Znachennja naukovodoslidnic'koї dijāl'nosti studentiv prirodnicHO-geografichnogo fakul'tetu u formuvannja ekologichnoi kompetentnosti majbutn'ogo vchitelja*. [The importance of research activities of students of the Faculty of Natural Sciences and Geography in the formation of environmental competence of the future teacher]. Poltava.

6. Arkushina, G. F. (2016). *Osoblivosti vikoristannja regional'noi skladovoi pri vivchenni biotichnoi riznomanitnosti v procesi pidgotovki fahivciv-biologiv*. [Peculiarities of the use of the regional component in the study of biodiversity in the training of biologists]. Kirovograd.

7. Arkushina, G. F. (2017). *Zastosuvannja doslidzhen' bioriznomanitnosti flori Kirovogradshini v optimizacii vikladannja botaniki dlja studentiv prirodnicHO-geografichnogo fakul'tetu*. [Application of biodiversity research in the flora of Kirovograd region in the optimization of botany teaching for students of the Faculty of Natural Sciences]. Kropivnic'kij.

8. Arkushina, G. F. (2018). *Metodichni aspekti vikoristannja gerbariju ta botanichnih kolekcij v procesi pidgotovki vchiteliv prirodnicnih disciplin*. [Methodical aspects of the use of herbarium and botanical collections in the preparation of teachers of natural disciplines]. Kropivnic'kij.

9. Artjushenko, V. (2012). *Kraeznavchij pidhid u procesi osobistisno orienovanogo navchannja ta vihovannja uchniv Poltavs'koї zagal'noosvitn'oi shkoli I-III stupeniv № 37*. [Local lore approach in the process of personally oriented education and upbringing of students of Poltava comprehensive school I-III degrees № 37]. Kirovograd.

10. Bondarenko, O. V. (2005). *Zmist i struktura gotovnosti do kraeznavchoї roboti / O. V. Bondarenko*. [Content and structure of readiness for local lore]. Kirovograd.

11. Volohata, K. M. *Rol' kraeznavstva u profesijnij pidgotovci majbutnih uchiteliv pochatkovih klasiv*. [The role of local history in the professional training of future primary school teachers]. Zhitomir.

12. Matijash, V. V. (2012). *Pedagogichne kraeznavstvo: sutnist', principi, dzherela*. [Pedagogical history: essence, principles, sources]. Kyiv.

13. Popovich, G. L. *Metodika formuvannja kraeznavcho-turistichnih znan' u majbutnih uchiteliv geografii*. [Methods of formation of local and tourist knowledge in future teachers of geography]. Poltava.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

НАЙДЬОНОВА Галина Георгіївна – завідувач педагогічною практикою, к.пед.н., старший викладач кафедри біології та методики її викладання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: методика викладання біологічних дисциплін, формування екологічної компетентності особистості, флора та фауна України, екологія рослин та тварин.

АРКУШИНА Ганна Феліксівна – кандидат біологічних наук, доцент кафедри біології та методики її викладання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: флора населених пунктів, природно-заповідний фонд України, екологія рослин та тварин.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

NAIDONOVA Halyna Heorhiivna – Head of Teaching Practice, Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer at the Department of Biology and Methods of Teaching in Volodymyr Vynnychenko Centralukrainian State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: methods of teaching Biology, formation of the individual's ecological competence, flora and fauna of Ukraine, plant and animal ecology.

ARKUCHYNA Hanna Feliksivna – Candidate of Biological Sciences, Assistant Professor of the Department of Biology and its Teaching Methods in Volodymyr Vynnychenko Centralukrainian State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: urban flora, natural reserve resources of Ukraine, flora and fauna of Ukraine, plant and animal ecology.

Стаття надійшла до редакції 27.11.2019 р